

3. *Державотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи.* — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001.
4. *Конституция. Закон. Подзаконный акт / отв. ред. Ю. А. Тихомиров.* — М. : Юридическая литература, 1994.

Бобровник С. В. Подолання протиріч як фактор інтеграції правової системи суспільства

На основі аналізу правової системи як сукупності правових явищ, що утворюють правову організацію суспільства, виокремлено її ознаки як правової категорії та практичного явища. На основі багатоаспектності, поліструктурності правової системи виокремлено три рівні колізій: між правовою системою та правовою надбудовою, всередині законодавства як основи правової системи та між елементами правової системи. Виокремлено фактори забезпечення непротирічності законодавства, з'ясовано причини протиріч системи права та умови їх подолання.

Ключові слова: правова система, законодавство, колізії, протиріччя, системність, непротирічність, система права.

Бобровник С. В. Преодоление противоречий как фактор интеграции правовой системы общества

На основе анализа правовой системы как совокупности правовых явлений, образующих правовую организацию общества, определены ее черты как правовой категории и явления практического направления. Исходя из многоаспектности и полиструктурности правовой системы обосновано три уровня коллизий: между правовой системой и правовой надстройкой, внутри законодательства как основы правовой системы, между элементами правовой системы. Определены факторы обеспечения непротиворечивости законодательства и причины противоречий внутри системы права, а также условия их преодоления.

Ключевые слова: правовая система, законодательство, коллизии, противоречия, системность, непротиворечивость, система права.

Bobrovnik S. Overcoming conflict as a factor of integration of the legal system of society

On the basis of the legal system as a set of legal phenomena that form the legal organization of society, determined its characteristics as a legal category and practical effects. Based on bahatoaspektnosti, structuring legal system was determined three-level conflicts: between the legal system and legal superstructure in law as the basis of the legal system and between the elements of the legal system. Author determined factors ensure neprotырichnosti legislation The reasons for conflict legal system and the conditions to overcome them.

Key words: legal system, legislation, conflicts, contradictions, system, neprotырichnist system of law.

УДК 347.12

*Олена Велеонінівна Кохановська,
професор кафедри цивільного права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
член-кореспондент НАПрН України,
доктор юридичних наук, професор*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ПРАВОВА СКЛАДОВА ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Інтеграційні процеси в сучасній Україні нерозривно пов'язані з відповідними процесами у світі. У міжнародному масштабі йдеться переважно про міжнародну економічну інтеграцію, яку розуміють або як процес, який призводить до нівелювання відмінностей між економічними суб'єктами — представниками окремих держав, або як відносини, позбавлені будь-яких форм

дискримінації іноземних партнерів в окремих національних економіках. Структуру інтеграційного процесу економісти визначають як дворівневу, вивчаючи її на мікро- і макрорівнях. Серед форм міжнародної регіональної економічної інтеграції найбільш дослідженими на сьогодні вважаються зона преференційної торгівлі, зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний і політичний союзи.

Втім, погляд на проблеми інтеграційних процесів не зводиться тільки до аналізу економічних моделей. Значний інтерес являє собою дослідження інших складових зазначених явищ, зокрема таких, які ми називаємо у цій статті інтелектуально-правовими.

Оскільки глобалізоване інформаційне суспільство породжує значні інтелектуальні ресурси і творчі результати, слід з'ясувати, який вплив має ця інтелектуально-інформаційна революція (і чи має взагалі) на прискорення інтеграції України у світове співтовариство.

У літературі різних галузей науки процеси економічної, політичної та інших видів міжнародної інтеграції неодноразово ставали предметом наукового пошуку. Свої думки з цього приводу висловили Г. Андрощук, В. Балмер-Томас, А. Бредіхін, З. Гратіус, Ю. Капіца, В. Кириченко, Н. Оніщенко, В. Пашук, О. Сушко, В. Троненко, Є. Свинарчук, С. Шергін та ін. Проте варто зазначити, що комплексних правових досліджень у цій сфері ще замало, особливо у запропонованому напрямі.

Так, детально вивчалися фактори розвитку процесів міжнародної економічної інтеграції, серед яких економічний розвиток країн, груп країн та регіонів світу в умовах нерівномірного розподілу ресурсів; закономірності науково-технічного прогресу; тенденції демографічного розвитку; наявність та необхідність вирішення глобальних проблем (енергетичної, продовольчої, екологічної, використання Світового океану та Космосу, економічного зростання та зростання народонаселення, економічної безпеки, роззброєння тощо); різке скорочення відстаней завдяки розвитку транспортно-комунікаційних мереж; ринкова «уніфікація» економічного розвитку тощо. На підставі цього було зроблено важливий висновок про те, що послідовний розвиток форм міжнародної економічної інтеграції забезпечує найбільш повне, найраціональніше використання економічного потенціалу країн та підвищення темпів їх розвитку.

Проте не слід забувати, що процеси міжнародної економічної інтеграції традиційно відбуваються в умовах непростого поєднання соціально-економічних та політичних проблем. Серед основних чинників, що зумовлюють появу таких проблем у спеціальній літературі, називають: політико-правові, економічні та соціально-культурні відмінності країн-учасниць; зростання затрат при реалізації регулятивних функцій на наднаціональному рівні; суперечності, пов'язані з розширенням інтеграційних угруповань; націоналізм і традиційні конфлікти між окремими країнами та групами країн, ідеологічні розходження тощо.

На основі зазначеного вище та беручи до уваги те, що у розвитку світової економіки останніх десятиліть домінують процеси міжнародної економічної інтеграції, метою нашої статті є визначення змісту інтелектуально-правової складової інтеграційних процесів в Україні з урахуванням світових тенденцій.

Дослідники слушно стверджують, що сучасній системі національних економік притаманна глобальна інтеграція, оскільки світ перетворився на глобальну економічну систему (додамо — глобальну інформаційну, інтелектуальну економічну систему). Отже, Україна потребує активної інтеграції в сучасні інформаційні, інтелектуальні, господарські зв'язки для того, щоб долучитися до подальшого цивілізаційного розвитку.

Слід зазначити, що сучасна економіка України характеризується низкою негативних характеристик, які заважають ефективній інтеграції України, серед яких: наявність питомої ваги фізично і морально застарілого обладнання у складі основних виробничих фондів, що є наслідком пріоритету екстенсивних методів розвитку економіки, зокрема її базових галузей. Тому найважливішим завданням сьогодні є оновлення (науково-технічне, інформаційне, технологічне) виробництва і забезпечення його конкурентоспроможності в процесі пришвидшеної модернізації.

Цілеспрямований розвиток інформаційних відносин, зростання обсягу впровадження нових інформаційних технологій привели в Україні, як і в усьому світі, до стрімкого формування Інформаційного суспільства, яке характеризується передусім переорієнтацією економіки з використання матеріальних ресурсів на ефективне впровадження знань, підтримку інновацій, науки й освіти.

Успішне ведення бізнесу в часи глобальних перетворень нового століття неможливе без впровадження все більш нових технічних рішень. Легальний електронний і мережевий бізнес ефективний тільки за умови адекватного правового забезпечення. Тому вирішення проблем інформації, інформатизації, реалізації та захисту інформаційних прав перебуває у центрі уваги сучасної юридичної науки і практики, особливо приватноправової. Питання технічного захисту інформації також нерозривно пов'язані з можливостями їх законодавчого закріплення і всебічною правовою підтримкою.

Не викликає сумніву, що успіху досягає та країна, яка має найбільш досконалі технології, впроваджує технічні новинки у виробництво раніше інших, бере участь у глобальному обміні знаннями, не боїться конкурентної боротьби і сприяє запровадженню інновацій у виробництво. Без таких підходів сталого розвитку економіки досягти неможливо, тому має бути задіяно весь потенціал країни — особливо людський, який у підсумку і забезпечує науковий прогрес.

Метою державної інноваційної діяльності — діяльності, яка спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, і яка зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг, є, як відомо, створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції, а основними принципами державної інноваційної політики в процесі інтеграції України є: орієнтація на інноваційний шлях розвитку економіки України; визначення державних пріоритетів інноваційного розвитку; формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності; створення умов для збереження, розвитку і використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу; забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансової, кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності, яка відповідає інтеграційним процесам; ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері; здійснення заходів на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації, трансфер технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок; фінансова підтримка, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності; сприяння розвитку інноваційної інфраструктури; інформаційне забезпечення суб'єктів інформаційної діяльності; підготовка кадрів у сфері інноваційної діяльності.

Як позитив, можна відзначити те, що вже протягом понад 10 років значна увага практично у кожному науковому дослідженні з проблем права інтелектуальної власності в нашій країні приділяється питанням гармонізації законодавства України з актами Європейського Союзу (далі — ЄС), її ефективності через застосування різних моделей, визначення конкретних сфер авторського права, суміжних прав, прав промислової власності тощо, які потребують гармонізації; визначенню балансу інтересів суб'єктів виключних майнових прав та користувачів відповідно до актів ЄС, інтеграції з країнами світу, особливо з країнами ЄС. Позиції науковців із цих питань різняться, але незмінно позитивно оцінюються риси гармонізації, які відзначають і європейські фахівці; звертається увага на уповільнення процесів інтеграції та гармонізації в останні 10 років і на відсутність єдиного підходу стосовно застосування директив ЄС на національному рівні в Україні й інших державах; висловлюються сподівання щодо утворення дійсно уніфікованого правового середовища у сфері єдиного ринку товарів і послуг, що підпадають під охорону прав інтелектуальної власності на всій території ЄС. Так само актуальними для доктринального аналізу, окрім наближення законодавства та його гармонізації в названій сфері, залишаються питання адаптації та уніфікації законодавства.

Втім, результати наукових досліджень, більшість з яких зосереджена у кандидатських дисертаціях та колективних й одноосібних монографіях, статтях потребують подальшого всебічного аналізу, закріплення на законодавчому рівні, впровадження у практику. Зокрема, це стосується висновків і пропозицій із перегляду переліку об'єктів прав інтелектуальної власності і забезпечення охорони об'єктів, які чітко не закріплені у законодавстві з метою їх ефективної охорони і захисту; пропозицій із детального визначення меж вільного використання творів; створення ефективно діючих організацій колективного управління майновими правами авторів і виконав-

ців, а також удосконалення системи збору авторської винагороди; забезпечення фундаментальних традицій охорони прав авторів одночасно із виконанням умов балансу інтересів як авторів, так і членів суспільства в ознайомленні і правомірному використанні усіх результатів інтелектуальної творчої праці; забезпечення не лише прав та інтересів авторів, а й прав осіб на вільне отримання інформації; підвищення якості проведення патентних експертиз; забезпечення відкритого доступу до патентної інформації; підвищення рівня укладання договорів у сфері майнових прав інтелектуальної власності; забезпечення поваги до особистих немайнових прав авторів, виконавців, винахідників тощо; щодо необхідності чітко визначити види порушень прав інтелектуальної власності і способи відшкодування завданої у цій сфері шкоди; своєчасне вирішення питань охорони прав інтелектуальної власності в інформаційних мережах і забезпечення ефективності законодавства, яке формується на межі права інтелектуальної власності та інформаційних прав; врахування додаткових факторів впливу на правосвідомість у сфері права інтелектуальної власності — зростання конкуренції, необхідність захисту прав споживачів і загальна підтримка розвитку культури, освіти, науки; необхідність поваги до основних прав і свобод людини, включаючи право на цитування, повідомлення новин, забезпечення базових академічних і освітніх свобод тощо.

Підсумовуючи, слід зробити узагальнюючий для цієї статті висновок про необхідність врахування серед інших важливих складових, які сприяють ефективним інтеграційним процесам, ще однієї складової, яку ми умовно назвали інтелектуально-правовою, маючи на увазі необхідність поєднання досягнень у сфері інтелектуальної власності, інформаційних процесів, знань і високих технологій, поєднаних із міцною правовою підтримкою, для впевненого входження України в глобальну економіко-політичну і правову систему з іншими прогресивними державами.

Кохановська О. В. Інтелектуально-правова складова інтеграційних процесів в Україні

Стаття присвячена проблемам визначення поняття і змісту інтелектуально-правової складової інтеграційних процесів в Україні. Грунтуючись на положеннях приватноправової доктрини і розробках спеціалістів інших галузей науки, автор визначає найбільш актуальні елементи інтелектуальної та інформаційної діяльності в країні, які сприяють більш швидким та ефективним інтеграційним процесам, дає оцінку цивільно-правовим науковим напрацюванням у цій сфері і прогнозує найближчі кроки України для досягнення завдань подальшої інтеграції.

Ключові слова: інтеграція, інтеграційні процеси, інтелектуально-правова складова інтеграційних процесів, інтелектуальна власність, інформаційна діяльність, приватноправовий доктринальний аналіз.

Кохановская Е. В. Интеллектуально-правовая составляющая интеграционных процессов в Украине

Статья посвящена проблемам определения понятия и содержания интеллектуально-правовой составляющей интеграционных процессов в Украине. Основываясь на положениях частноправовой доктрины и разработках специалистов других отраслей науки, автор определяет наиболее актуальные элементы интеллектуальной и информационной деятельности в стране, которые способствуют быстрым и эффективным интеграционным процессам, дает оценку гражданско-правовым научным разработкам в этой сфере и прогнозирует ближайшие шаги Украины для достижения задач дальнейшей интеграции.

Ключевые слова: интеграция, интеграционные процессы, интеллектуально-правовая составляющая интеграционных процессов, интеллектуальная собственность, информационная деятельность, частноправовой доктринальный анализ.

Kokhanovska O. Intellectually-legal component of the integration processes in Ukraine

Statya devoted to problems of definition and content intelligently-legal component of the integration processes in Ukraine. Based on the provisions of the private-legal doctrine and development specialists from other branches of science, the author defines the most relevant elements of the intellectual and informational activities in the country, which contribute to a fast and effective integration processes, evaluates civil-legal scientific developments in this field and predicts the next steps for Ukraine achieve the objectives of further integration.

Key words: integration, integration processes, intellectual-legal component of integration processes, intellectual property, information activities, private-legal doctrinal analysis.

*Семен Григорович Стеценко,
перший заступник начальника
Інституту кримінально-виконавчої служби,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України*

ІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ (ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ ВИМІР)

У широкому сенсі під інтеграцією необхідно розуміти процес об'єднання певних частин в одне ціле. На підставі цього, інтеграційний потенціал — це об'єднавчий потенціал, що у контексті виборчої системи нашої держави свідчить про можливість розгляду організації процесу виборів та підрахунку голосів як потужного інтеграційного фактору. Саме тому ключовою гіпотезою нашої публікації є можливість сприйняття виборчої системи, виборів узагалі не як хронічно-проблемного фактору, а як позитивного інтеграційного елемента для держави, суспільства, окремо взятого громадянина. В умовах дезінтеграційних тенденцій у державі, надскладної оборонно-безпекової ситуації, соціально-економічних негараздів інтеграційний потенціал виборчої системи в Україні може і повинен бути врахований.

Не може викликати заперечень позиція А. Селіванова, відповідно до якої «кожне суспільство живе за досить зрозумілим принципом — демократичного устрою влади і активної громадянської участі людей у вирішенні кардинальних питань свого життя. Сутність розвинутості демократії визначається здатністю суспільства впливати на владу, вимагати служіння його інтересам» [1, с. 6]. Нам видається, що вибори і є тим інструментом, за допомогою якого суспільство впливає на формування та подальше функціонування влади.

Актуальність дослідження інтеграційного потенціалу виборчої системи пояснюється багатьма факторами, ключовими з яких, на наше переконання, є такі:

- необхідність гармонізації балансу інтересів різних учасників виборчого процесу, в яких вбачається чітке розходження цільових установок участі у виборах (виборці, суб'єкти реалізації активного виборчого права — надії на покращання життя через отримання якісної влади; кандидати, суб'єкти пасивного виборчого права — перемога у виборах; влада — переобрання, утримання влади; опозиція — усунення чинної влади, отримання влади). За цих умов більш ніж важливо досягти вказаної гармонізації з метою реального впровадження інтеграційних процесів;

- спроби введення у правове поле використання виборчих технологій, науковій новизні та практичній значущості яких може позаздрити автор найблисучішої дисертаційної роботи. Нелегальні виборчі технології, які мають на меті недемократичні цілі, що суперечать інтересам реалізації виборчих прав громадян, інтересів суспільства і держави, об'єктивно регулюються забороняючими конституційно-процесуальними нормами. Зобов'язуючі конституційно-правові норми застосовуються, з одного боку, з метою протидії нелегальним технологіям, а з другого — законодавець додає форму належної поведінки тим виборчим технологіям, які, на його думку, найкраще забезпечують реалізацію виборчих прав і дотримання демократичних принципів. Регулювання виборчих технологій уповноважуваними процесуальними нормами надає громадянам простір для прояву активності. Саме такі норми, як не парадоксально, стають основою нелегітимних виборчих технологій, що формально не порушують норми права [2, с. 82]. Додамо, що нерідко виборчі технології не є правопорушенням, а мають характер зловживання правом;

- доцільність використання в Україні міжнародних напрацювань та закордонного досвіду. Констатуємо, що у випадку організації, проведення виборів, процедури підрахунку голосів тощо у різних держав немає принципових відмінностей, які б ускладнювали можливості такого запо-